

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԻՒՆ^(*)

«Աւալս լեռնի ի Տէր յամենայն ժամ. դարձեալ ասեմ, ուրախ լեռնի»:

(Փիլիպ. Գ. 4)

Տարօրինակ կամ գէթ անժամանակ պիտի թուի արդեօք Սրբազան Առաքեալին այս յորդորը:

Հարց կուտամ այսպէս՝ մտածելով թէ օրուան տաղտուկին կամ նոյնիսկ տառապանքին մօրմոքն է որ անմիջապէս պիտի արթննայ դոնէ շատերու մօքին մէջ: Անոնք օրուան հոգն ունին:

Ունեցարուած է աշխարհի խաղաղութիւնը. պատերազմին փոթորիկը ծալք տրւած է Եւրոպական ցամաքամասին վրայ. ղէնքն ու թնդանթը սկսած են իրենց աւերները գործել քաղաքներու և գիւղերու մէջ, մարդկային զոհեր ամենուրեք թափւթփելով դիտապատ և պետութիւնները օրքան զօր սարսափով կը լեցուին խորհելով որ հետզհետէ կրնայ ընդարձակուել կոուրի դաշտը ու կարելի չըլլար չափ դնել կիրքերու մոլուցքին: Այս կացութիւնը փոխած է արդէն կեանքի բնականոն պայմանները ամէն կողմ, բոլոր տուններէն ալ ներս, և ծանրագոյն նեղութիւններ ևս ի յայտ բերելու երկիւղը կը ներշնչէ:

Ահա օրուան հոգը, որ պատճառ եղած է ու կ'ըլլայ շատերու լուրջ մտատանջութեան ու խոր ցաւին և որմէ իրաւունք կը ստանան անոնք որ կ'առարկեն թէ կարելի չէ տեսական ուրախութիւն կամ երջանկութիւն ունենալ, ինչպէս ներկային դաժան պայմաններն ալ կը հակասեն Սրբազան Առաքեալի յորդորին:

Եթէ ուզէք սակայն որ այդ առարկողները աւելի որոշ ու մասնաւոր օրինակներով հասկցնեն ձեզի իրենց հակառակ տեսութիւնը, անոնք պիտի յանգնին այս օրերու կեանքի պայմաններն իսկ անտես ընել ձեր առջև պարզելու համար «արցունքի հովիտ»ն համատարած, որ այս աշխարհն է, ուր պիտի մղուիք տեսնելու՝ ժամանակներու ամբողջ երկայնքին վրայ՝ վշտի և հեծութեան այրուցքներէն քայքայուած գէմ:

Քեր անհամար: Անոնք պիտի ցուցնեն ձեզի երկարածիւր կարաւանը զեղջուկներու, մեծահարուստներու, իշխանաւորներու և թագաւորներու որոնք զոհերը եղած են կործանարար քայքայումներու և իրենց ապրումներուն դառնութիւնը քամած են ի վերջոյ պայծառ երազներու կուռքի մը մոխրացած կոյտին առջև: Անոնք պիտի կրնան մատնանշել ձեզի նոյնիսկ ընտանիքի սոսկական անդամներու տխրատեսիլ պատկերները. մարդ մը՝ որ իր սիրտսուն զաւկին մահը կ'ողբայ անմիջապէս, երիտասարդ ամուսին մը՝ որ անէծք կը կարգայ զինքն իր սիրելիէն զրկող չար բախտին, յուսահատ որբեր՝ որոնք ամալացած խրճիթէ մը ներս կամ բաց հովերու հոսանքին անձնատուր՝ իրենց զգացումները սուր սլաքներու վերածած են խրելու համար զանոնք իրենց զրգբախտութիւնը կարծես ծաղրող սիգաքայլ անցորդներու սրտերուն: Տառապանքն ուտող ու տառապանքէն ուտուող այդ զրգբախտներուն զուր չէ՞ միթէ խօսել երջանկութեան մասին ու սպասել որ անոնք կարենան ըլլալ այն ինչ որ իսպառ անձնոթ կը մնայ անոնց, ինչպէս արեգակին լոյսն ու շողքը՝ լեռանց ընդերքներու խաւարակուռ անդունդներուն:

Բայց այս ալ չէ ամբողջութիւնը այն օրինակներուն կամ լուսաբանութեանց որոնցմով կ'ուզուի խրամ շինել առաքելական շունչով քարոզուած ուրախութեան կեանքին առջև: Կ'ըսեն տակաւին, քօղազերծելով ընդհանուր մարդկային կեանքի երեսներն իրենց մերկութեանը մէջ. «Կարելի չէ գտնել ունէ կեանք, ինչ տարիքով ալ եղած լինի ան, որ ապրած ըլլայ միշտ անվրդով ու խողաղ: Ամէն կեանք ունեցած է իր խոռովքը. կամ ֆիզիքական օրէն կրուած հարուած մըն է որ ընկճած է զայն յուսահատօրէն, կամ իր հոգեկան խոյանքին յանկարծակեան մէկ ջլատումէն է որ վհատութեան դատապարտուած է ան. հաս բուռն ցանկութիւն մը կայ կորսուած, անգին վառ երազ մը՝ խարկանքէն յափշտակուած ու տարուած և այլուր բերկրալից յաջողութիւն մը՝ եղկելիօրէն ջախջախուած: Երբ այսպիսի խոցոտիչ ցաւերէ զերծ չէ մարդկային մէն մի կեանք, կ'եղբակացնեն անոնք, ցնորական միայն պէտքէ նկատել տեսական երջանկութիւնը, որով լեցուելու յոր-

* Գարգ՝ խօսուած Յիսակիի Ա. Կիրակիին՝ Ս. Յակոբայ Տանաթին մէջ:

գոր կը կարգայ Առաքեալը մարդկութեան:

Մի՛ գարմանաք սակայն երբ ըսեմ ձեզի թէ Սրբազան Առաքեալին խօսքին որպէս թէ հակասելու համար բերուած առարկութիւնները երբեք չեն հակառակիր անոր պատգամին ճշմարտութեան: Վասնզի տառապանքը երբեք ժխտումը չէ ուրախութեան կամ երջանկութեան, այլ ընդհակառակն՝ տառապանքով միայն հասկնալի է երջանկութիւնը: Կարելի՞ է միթէ ըսել թէ խաւարը ուրացումն է լոյսին:

Բայց աւելի ևս չյառաջացած, պէտք է ըսել նախապէս որ երջանկութիւնը արդիւնք մըն է որ իր պատճառն ունի: Կամ ըսենք՝ վիճակ մըն է ան որ առարկայի մը վրայ խաբսխած է իր գոյութիւնը: Շինուածք մըն է ան, հոգեկան շինուածք: Ու այդ հանգամանքով այնքան իրական կամ տեական է ան որքան ամուր է իր հիմնաքարը, իր գոյութեան նեցուկը: Իսկ տեսակները՝ այդ հիմնաքարերուն: — Բազմապիսի: Ինչո՞ւ երջանիկ է կամ դոնէ այդպէս կ'երեւի սա կամ նա: Վասնզի հարուստ է ան ու իր ինչքով գոհացում կրնայ տալ իր հաճոյքներուն ու փառասիրութեանց, կամ կարեւոր գիրք մը գրաւած է ան ընկերութեան մէջ ու կը գովաբանուի իր հմայիչ ձիրքերուն համար, կամ իշխանն ու վեհապետն է ան բիւրաւոր հպատակներու և իր թագին պերճանքովն ու զիւթանքովը կը վերանայ, կամ շինական մըն է ան որ իր ազարակին կենդանութեամբ կը խանդավառուի, կամ զիտութեան մը ակնյայտնի տեսարանն է ան որ իր հանճարին փառքը կը վայելէ, կամ պարզ արհեստաւոր մըն է ան որ իր ընտանիքին ապրուստը ճարել կրնալու գոհունակութիւնն ունի, կամ հայր մը՝ որ իր զաւակներով կը մխիթարուի, կամ մէկը՝ որ չքաւորի մը օգնութիւն հասցուցած ըլլալու հաճոյքը կ'ըմբոշանէ, ևն. ևն.: Ու այս վիճակները բնական բերումներն են մարդկային բնութեան:

Պիտի ըսենք ուրեմն որ երջանկութիւնը մէկ պահանջքն է մարդկային հոգիին, որ տկարութիւններով զգածուած է: Եթէ հոգին կրակն է որ բռնկցուցած է մարդկային կեանքը, երանութեան զգացումը այն ուժն է որ կայծ կուտայ այդ կեանքին ու կը հրահրէ միշտ բոցավառ պահելու համար զայն: Մարդկային հոգին տկարութիւններով

զգածուած է, ըսինք. երջանկութեան շունչը՝ մարդուն մէջ՝ այն սպեղանին է որ սահմանուած է բուժելու այդ տկարութիւնները:

Եւ սակայն երջանկութիւնը՝ իրբն դարման մարդկային հոգիի վէրքերուն՝ այն ատեն միայն բուժիչ է ու կենդանարար, երբ հարազատ տարրերով շաղուած ու կաղմուած է ան: Իսկ մահացու կը դառնայ ան երբ խտրախեալ նիւթեր ներմուծուած են անոր մէջ: Երջանկութիւնը կեանքն է անգամ՝ տառապանքով շահուած, բայց մահն ալ երջանկութեան պատմուճանը կրնայ հազնիլ առժամապէս:

Ըսինք թէ երջանկութիւնը սահմանուած է կենդանարար սպեղանին ըլլալու հոգիին: Հոգին աննիւթական է: Ուստի հոգիին դարմանը աննիւթական տարրերով միայն պէտք է բաղադրուած ըլլայ, բուժիչ լինելու համար: Նիւթը լոկ քայքայում կրնայ պատճառել հոգիին: Աննիւթական երջանկութիւնն է տեական, նիւթը վաղանցիկ վայելք մը միայն կուտայ:

Կորստական երջանկութեան տիպար պարագայ կամ օրինակ մըն է որ կը ներկայացնէ յայտնուած Ճաշու Աւետարանը (Ղ. Ժ. 13-20): Ի՞նչ է այդ առակին պատմածը: Հարուստի մը մասին է: Հարուստ մը որ ընդարձակ արտեր ունի: Հունձքի ժամանակ է: Կատարել կուտայ ան իր արտերուն հունձքը, որ առատ է շատ, այնքան առատ որ իր խոշոր շտեմարանները անբաւական կ'ըլլան պարունակելու համար հրակայական արդիւնքը: Ի՞նչ պէտք է ընել ուրեմն: Կը մտածէ ան ու կը ծրագրէ անմիջապէս քանդել իր բոլոր մթերանոցները ու նորերը շինել աւելի մեծ: Երբ յաջողած է անոր այդ ծրագիրը ու կրցած է ան ամբարել իր անդաստաններուն բովանդակ ինչքը, բերկրապատար խնդութիւն մը կը համակէ զայն, որ՝ զգլխած՝ կը գոչէ ինքն իրեն «Ո՛ր իմ անձս, ահաասիկ անսպառ հարստութիւն քեզի, կե՛ր, խմէ՛ և ուրախացի՛ր»: Սակայն Աստուած, որ Տէրն է կենաց, կը պատասխանէ այդ անմիտ մեծատունին. «Այս գիշեր իսկ հոգիդ պիտի առնուի, ուրեմն պատրաստածներդ որո՞ւ պիտի մնան»:

Նիւթին վախճանը անկում ու ոչնչացում է անխուսափելիօրէն: Բաց աստի, անականկալ կերպով է որ տեղի կ'ունենայ կորստաբեր այդ աղէտը, խորտակելով կեանք

քը՝ կարծեցեալ երջանկութեան իր գագաթնակէտին վրայ անգամ։ Անմահական երանութեան կը ցանկայ մարդկային հոգին բնականօրէն։ զայդ պիտի կրնայ գտնել ան միայն հոն՝ ուր քրիստոնէական կեանքին դուռները կը բացուին, գերագոյն ճշմարտութեան լոյսերուն ներքեւ։ Ուրիշ ունէ՞ ճամբայ կամ միջոց, ամէնքն ալ ծանօթ՝ նիւթին հրապոյրներէն դժուարաւ ազատիլ կրցող մեր բնութեան, զոր կ'ուզուի ծառայեցնել նոյն նպատակին հասնելու համար, ահաւոր ձախողութեան կը դատապարտուի ուշ կամ կանուխ։

Կը պատմուի աւանդաբար թէ իսլամական աշխարհի խալիֆաներէն մին, որ լայնածաւալ կայսրութեան մը միահեծան տէրն էր ու անսահման հարստութեան ժառանգորդ, կը տառապէր ապերջանկութեամբ։ Նա շատ կը մտածէ ու ամէն միջոց ի գործ կը դնէ կարման մը գտնելու համար իր ցաւին, բայց իզուր։ Պալատական մեծափաթեամ ճոխութիւններն ու իշխանական անպարտելի զօրութիւնը, որով շրջապատուած էր ան, օրրստօրէ կարծես աւելի ևս կը գրգռէին թախծազին տրտմութեան ախտը որ կը ճարակէր անոր ներսը ու ամէն հանգստութիւն խլած էր անկէ։ Իր մտքին կարողութեան բոլոր ճիգերը վատնելէ յետոյ ապարդիւն կերպով, կը ստիպուի դիմել աւելի գիտուններու։ Կանչել կուտայ իր տէրութեան ամենէն մեծ գիտունը ու անոր խորհուրդը կը հարցնէ։ Գիտունը՝ երջանիկ ըլլալու միակ միջոց՝ կը թելադրէ թագաւոր-խալիֆային որ երջանիկ մարդու մը շապիկը հագնի։ Սալիֆան անմիջապէս հրաման կուտայ իր վէզիրին որ երթայ գտնէ երջանիկ անձ մը ու անոր շապիկը բերէ իրեն։ Վէզիրը կը շրջի իր վեհապետին աշխարհածաւալ բովանդակ երկիրը, կը մտնէ մեծահարուստներու պալատները, կ'այցելէ համբաւաւոր բժիշկներու և ամէն կարգի գիտնականներու, կը բաղխէ հասարակութիւններէ պսակաւորուած ու իշխանական գիրքի տէր անձերու դուռները, և սակայն չի կրնար գտնել երջանիկ անձ մը։ Ամէն տեղ տեսակ մը ցաւ ու ամէն ոք վիշտ մը ունի անպայման։ Վէզիրը, ճարահատ ու ձեռնունայն, երբ վերադարձի իր ճամբուն վրայ է, յանկարծ արօտափայլի մը գեղածիծաղ կանաչութեանց մէջ կը նշմարէ հովիւ տղեկ մը որ զուարթօրէն կը կայտոէ իր ոչխարներու հօտին պահպանութիւնն ընելով։ Վէզիրը կ'ուրախանայ որ գտած է վերջապէս երջանիկ մարդը յանձին այդ հո-

վիւին։ Ու կ'երթան առնելու անոր շապիկը, որ երջանկութիւն պիտի տանի իրենց արքային։ Յուսահատութիւնն է սակայն որ կը դիմաւորէ զանոնք այս վերջին հանգրուանին վրայալ, վասնզի հովիւը շապիկ չունէր։ . . .

Այսպէս է ահա ու այսպէս պիտի ըլլայ ճակատագիրը անոնց որոնք հոգիին կարօտութիւնը նիւթական տարրերով դարմանելու կը ճգնին։

Քրիստոնէական կեանքն է միակ իրական ու տեսական երջանկութիւնը։

Եթէ հարստութիւնն է որ երջանկութիւն կը բերէ, առիկա հոգիին ձիրքերովն ու առաքինութիւններովը շահուած զանձն է միայն։ Եթէ մեծութիւն կամ փառք անհրաժեշտ է. առոնց աղամանդներուն չողերով ու ճառագայթներով կը հիւսուի արդէն այն պսակը զոր պիտի կրեն աստուածային ճշմարտութեան պատգամներուն հրեշտակաւ գործադիրները։

Քրիստոնէական կրօնէն է որ կը բղխի երջանկութեան աղբիւրը, ու այդ աղբիւրին ջուրն է որ պիտի կրնայ գոհացնել մարդկային հոգիին կարօտութիւնը ու յագեցնել անոր ծարաւը միահեծան դիմաւոր։ Յակոբի ջրհորէն առնուած հեղուկը անզօր պիտի մնայ միշտ։ Քրիստոսին քնիսկ ըսաւ այդպէս։

Քրիստոնէական կեանքը տառապանքի կեանքն է։ Բայց արդէն ամէն բարիք տառապանքի գնով միայն կարելի է ստանալ։ Յարութեան աւետիսը Գողգոթայի չարչարանքին արդիւնքը չեղաւ ու չէ՞ միթէ։ Տառապանքը փորձաքարն է քրիստոնէի ուժին։ Կրակով է որ իր փայլը կը ստանայ ոսկին։ Այս պատճառաւ է որ կ'ըսէ Սրբազան Առաքեալը «ամենայն ուրախութեան արժանի համարելիք, եղբարք, յորժամ ի պէսպէս փորձութեանց ի մէջ անկանիցիք» (Յկր. Ա. 2)։ Այս օրինակն է որ տուած են քրիստոնէական հաւատքին երանելի մարտիրոսները։

Ուստի, իբրեւ քրիստոնէաներ, մենք պարտինք սիրով ունկնդրել Սրբազան Առաքեալի յորդորին ու կատարել զայն, թէ իսկ պատերազմը՝ իր ահաւորութիւններով՝ պայթած ըլլալ աշխարհի մէկ մասին վրայ ու մահասարսուռ երկիւղ տարածած ամենուրեք։ Քրիստոնէական խաղաղութեան արշալոյսն է որ պիտի ծագի ի վերջոյ։

Ուրեմն, «ուրախ լիբուք ի Տէր յամենայն ժամ, դարձեալ ասեմ, ուրախ լիբուք»։

Ամէն։

ՏԻՐԱՅՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ